

Theater of toch maar het leven?

De eerste wil het woord nemen, de tweede vlucht in stilzwijgen. De eerste barricadeert het leven tussen theatermuren, de tweede keert ernaar terug. ‘Na de repetitie/Persona’ toont een snijdend dilemma.

VAN ONZE REDACTEUR

GEERT SELS

LUIK | De wereldtentoonstelling komt dan niet naar Luik, maar Toneelgroep Amsterdam wel. Het was onvertoond dat de groep er in première ging met *Na de repetitie/Persona*, een *double bill* met werk van Ingmar Bergman. Van de Zweedse grootmeester bewerkte Ivo Van Hove eerder de tv-reeks *Scènes uit een huwelijk* tot een theatermarathon en hij leverde een verbijsterende regie af van *Kreten en gefluister*. In vergelijking met die producties is *Na de repetitie/Persona* intimistisch. Toneelgroep Amsterdam kon een brugje leggen tussen een oud werk als *Persona*, uit

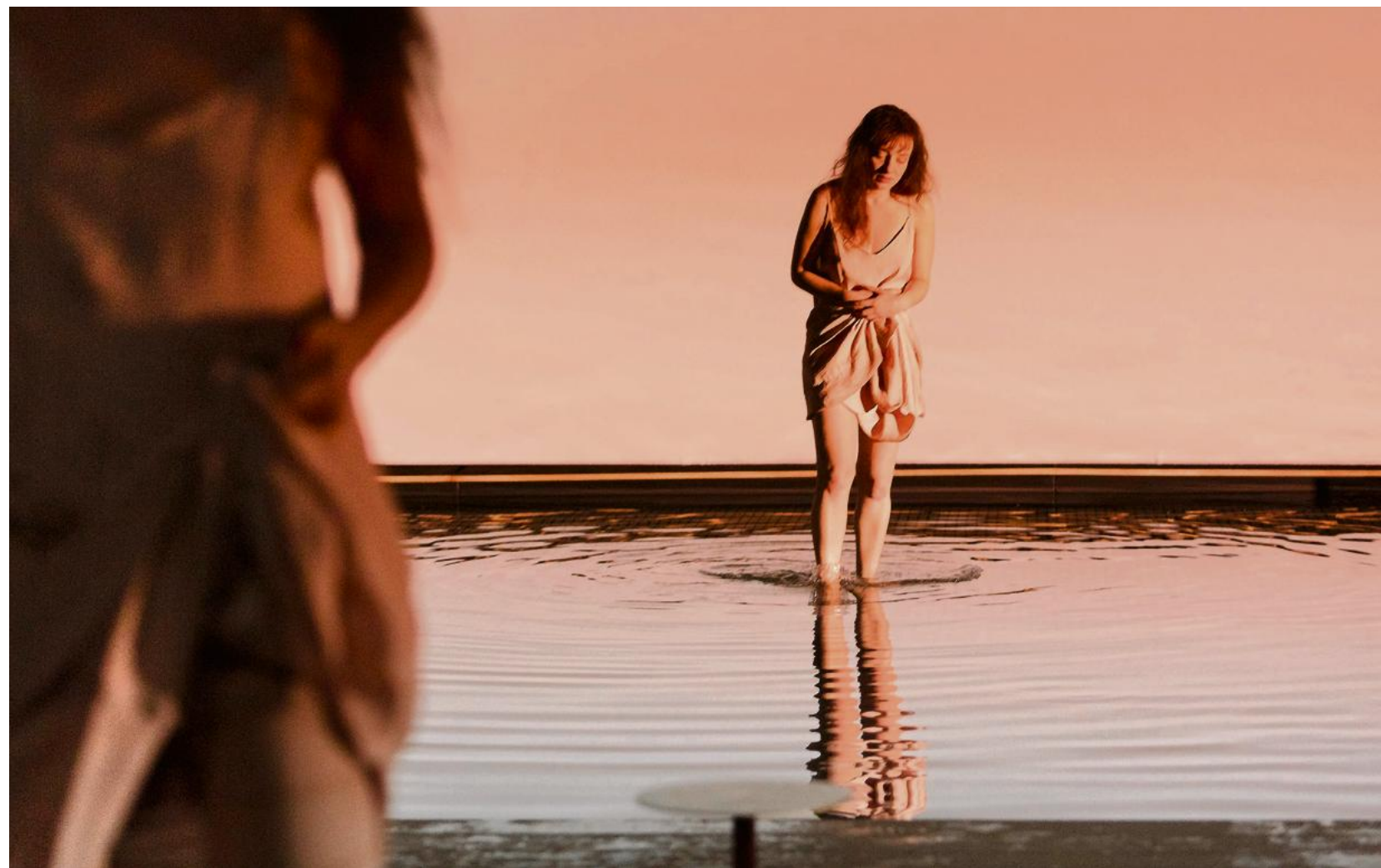
1966, volop in Bergmans crisisjaren en in zijn magische periode, en het veel bedagder *Na de repetitie* uit 1984. Het houdt steek om die stukken na elkaar te monteren. De avond begint met *Na de repetitie*. De jonge actrice Anna wil de theaterwereld inpalmen met haar eerste grote rol. Met de première in zicht is ze de pedalen kwijt. Over de middag loopt ze vertwijfeld langs bij de regisseur. Vanaf dan is het genieten van de talloze biografische verwijzingen naar Bergman: hij zát altijd wel ergens te werken, hij ís Strindbergs *Droomspel* een leven lang blijven regisseren en ja, hij zag zijn actrices zo graag dat ze

meestal zijn maîtresses werden.

Woordenduet

Het eerste deel speelt in een kamertoneelopstelling. Drie grijze wanden verbeelden een repetitielokaal, alle attributen zijn beladen met historiek uit vroegere voorstellingen. Tegen een achtergrond van meta-theatrale bevindingen – *tiens*, wat dacht die Bergman toch klassiek over toneel – ontspint zich een woordenduet. Twijfel, nervositeit, geruststelling, uitdaging, woede en verwijten nemen achtereenvolgens de overhand. Constant hangt er seks in de lucht. Uiteindelijk ook in de sofa.

De acteurs springen mee in de maat van de wisselende stemmingen. In de vertolking van Gijs Scholten van Aschat heeft de regisseur een rijp overwicht. Zijn gevoelens zijn overtuigend, maar eendimensionaal ingekleurd. Zelden zie je hem twijfelen of breken. Karina Smulders bedient zich in haar rol van actrice vooral van de volumeknop. Ze evolueert van piepend onderdanig naar een razende furie. Kwam ze nu eigenlijk om raad vragen of haar regisseur verleiden? En dan is er plots de moeder van

Met een podiumvullend waterbassin wordt de scène omgetoverd in een weids

natuurtafereel. © Jan Versweyveld

Anna, met wie de regisseur zo vaak samenwerkte en ook een relatie had. Als een wig drijft de herinnering aan haar zich tussen hen in. Ook zij klampte zich ooit in paniek vast aan de regisseur. Na een carrière vol successen is ze een podiumangstig diertje. Marieke Heebink speelt haar met lichte radeloosheid, ietwat aangeschoten en verlept. Net als bij de dochter speelt Brian Eno op de

klankband: ‘*Here we are, stuck by this river.*’ Ze zijn vastgelopen. Het stuk maakt een mooie cirkelvorm.

Versmeltende personages

In *Persona* zien we wat er van deze vrouw geworden kan zijn. Ziehier het theaterwrak Elisabeth. Na een kortsluiting in haar hoofd heeft ze alle rollen opzijgelegd (moeder in het leven, Elektra op

toneel) en zich in haar veilige, stilzwijgende zelf opgesloten. Eerst ligt ze, net een homp vlees à la Francis Bacon, op een ziekenhuisbed. Later zal ze op een eiland geleidelijk weer tot (het) leven komen. Voor die ommekeer pakt ontwerper Jan Versweyveld uit met ‘levende scenografie’. Hij laat de muren van de gesloten theatersetting openklappen, waarna

zich een weids natuurtafereel ontvouwt. De actrices staan nu op een vlonder te midden een podiumvullend waterbassin. Met zijn evocatie van de natuur brengt Versweyveld een ode aan het theater: aan de zijkanten staan waterboilers, mistspuiters, lichtbakken en windblazers. De beslotenheid van het toneel komt tegenover de uitgestrektheid van het leven te staan.

**Besloten
kunstwereld
staat tegenover
weidse natuur**

Naar verluidt raakte Bergman bij August Strindberg gefascineerd door personages die met elkaar versmelten. Dat blijkt ook hier. Marieke Heebink speelt Elisabeth vanuit een suffe verdwazing, altijd een paar tellen na de feiten. Haar zwijgen wordt volgepraat door een verzorgster, die uiteindelijk ook haar rol zal invullen en in haar plaats de trauma’s uit het verleden blootlegt. Magische personageversmeltingen horen op zich al eerder thuis in het symbolisme, en nog een portie psychologische diepgraverij maakt het er niet lichter op. Karina Smulders werkt zich met de moed der wanhoop door haar tekst, maar de intensiteit van het eerste deel wordt nooit geëvenaard.

Theater of het leven? Toneelgroep Amsterdam houdt zichzelf een spiegel voor, met een knap tweeluik waarvan de delen voortdurend naar elkaar verwijzen. Ondanks de vormelijke brillie biedt het vrij klassieke inlevingsspel geen treffende repliek op de zwaarte.

‘Na de repetitie/Persona’, vanaf 13/12 in Amsterdam, 31/1 tot 3/2 in De Singel (Antwerpen), 31/5 tot 2/6 in Kaaithater (Brussel).

★★★★☆